

PREVENCE VZNIKU SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ PREVENTION OF THE ORIGINATION OF SOCIAL-PATHOLOGICAL PHENOMENA

Markéta Kastnerová^{1,3}, Blanka Žižková², Kvetoslava Kotrbová^{1,3,4}, Vladimír Vurm¹

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra veřejného a sociálního zdravotnictví

²Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra psychiatrie a psychologie

³Krajská hygienická stanice Jihočeského kraje sídlem v Českých Budějovicích

⁴Kontaktní a doléčovací centrum pro drogovou závislost, o. s., Háječek, České Budějovice

Summary

The society currently encounters ever increasing growth of the risk behaviour in the young population. The occurrence of the risk behaviour is affected by characteristics and capabilities of individuals and by the action of environment. The children population belongs to groups most endangered by social-pathological phenomena, such as drug addiction, alcoholism and smoking, criminality and delinquency, virtual drugs (computers, TV and video), gambling, truancy, victimization, vandalism and possible further phenomena. Thus, the education to healthy way of life is of importance, particularly in schools and school facilities, most frequently by the form of primary prevention, which involves individuals before the development of different specific disorders. The primary prevention, both specific and non-specific, should be performed at a quality level by qualified workers, who should have sufficient special education within the scope of post-graduate studies. In the Czech Republic, there are many educational programmes aimed at the field of the prevention of social-pathological phenomena. The Governmental Council for Anti-Drug Politics recommends several institutions, whose activities are focused just on these phenomena: for example o.s. Prev-Centrum, o.s. Institut Filia, Advisory Centre for Drug and Other Dependences, etc.

Key words: Primary prevention – risk behaviour – social-pathological phenomena – education for health – educational programme

Souhrn

V současnosti se společnost setkává s neustálým nárůstem rizikového chování u mladistvé populace. Výskyt rizikového chování je ovlivňován vlastnostmi a schopnostmi jedince a vlivem prostředí. Dětská populace patří k nejvíce ohrožené sociálně patologickými jevy, jako jsou drogové závislosti, alkoholismus a kouření, kriminalita a delikvence, virtuální drogy (počítače, televize a video), patologické hráčství (gambling), záškoláctví, šikanování, vandalismus a mnohé další jevy. Důležitá je proto výchova ke zdravému způsobu života, zejména ve školách a školských zařízeních, nejčastěji formou primární prevence, která zasahuje jedince před rozvinutím různých specifických poruch. Primární prevence, jak specifická, tak nespecifická, by měla být prováděna na kvalitní úrovni erudovanými pracovníky, kteří by měli být dostatečně odborně vzděláni v rámci postgraduálního vzdělávání. Vzdělávacích programů, které se zaměřují na oblast prevence sociálně patologických jevů je v ČR mnoho. Radou vlády protidrogové politiky ČR je doporučováno několik institucí, které zaměřují svoji činnost právě na tyto jevy. Např. Prev-Centrum, o.s., Institut Filia, o.s., Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti apod.

Klíčová slova: primární prevence – rizikové chování – sociálně patologické jevy – výchova ke zdraví – vzdělávací programy

ÚVOD

Od roku 1990 dochází v českých zemích k radikálním změnám v sociální oblasti, mimo jiné roste počet nezaměstnaných, drogově závislých a osob tzv. společensky nepřizpůsobených, prohlubují se sociální problémy a potřeba jejich řešení. V souvislosti s tím se ukázalo jako naléhavé obnovit vzdělávání v sociální práci na vysokoškolské úrovni a realizovat sociální práci jako profesionální aktivitu.

Na základě těchto zjištění MPSV připravuje nový systém celoživotního profesního vzdělávání pro sociální pracovníky. Systém přinese vzdělavatelům přesně definovaný rámec pro tvorbu a akreditaci vzdělávacích programů. Pracovníkům v sociálních službách poskytne garanci kvality profesních školení a usnadní systémové plánování vzdělávání zaměstnanců v organizacích.

Vzdělávání sociálních pracovníků se v ČR uskutečňuje na základě akreditace vzdělávacích zařízení a vzdělávacích programů udělené MŠMT. Systém celoživotního vzdělávání pomáhá pracovníkům prohlubovat všeobecné odborné znalosti a dovednosti a také získat příslušnou specializaci. Jedním z faktorů ovlivňujících kvalitu sociálních služeb a efektivní výkon sociální práce je výše odborného vzdělání sociálních pracovníků.

Dne 1. ledna 2007 vejde v účinnost nový zákon o sociálních službách, který změní systém celoživotního vzdělávání pracovníků v sociálních službách. Součástí zákona je i úprava předpokladů pro výkon povolání v sociálních službách a pro činnost sociálního pracovníka. Nová právní norma také zavádí příspěvek na péči pro uživatele sociálních služeb a povinnost registrace a plnění standardů kvality pro poskytovatele sociálních služeb (5). Základním principem nového zákona je snaha zvyšovat kvalifikaci a kompetenci sociálních pracovníků a tím podporovat růst efektivnosti jejich práce a celého systému sociálních služeb a sociální pomoci. Tímto má dojít ke zkvalitnění služeb, jež poskytují sociální pracovníci cílové skupině. Dalším cílem je stanovení předpokladů pro kvalitní výkon sociálního pracovníka, dotvoření uceleného systému celoživotního vzdělávání a lepší zakotvení oboru sociální práce v legislativě ČR (6).

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A FAKTORY JE OVLIVŇUJÍCÍ

Nejčastější příčinou úmrtí v ČR jsou kardiovaskulární onemocnění (50-60 %), na druhém místě jsou onemocnění nádorová (20-25 %) a dále pak úrazy (10 %). Podle epidemiologických studií se na vzniku uvedených poruch zdraví podílí především: nesprávný způsob života (50-60 %), nevhodné životní a pracovní prostředí (10-20 %), nesprávná či nedostupná lékařská péče (10 %), dědičné vlivy se na poruchách zdraví podílejí poměrně malým procentem (10 %). Nevhodný způsob života zahrnuje následující složky: kuřáctví, energeticky nepřiměřená a nevhodně složená výživa, nízká pohybová aktivita, nadměrná psychická zátěž spojená se stresem, nadměrný konzum alkoholu, drogové závislosti, nevhodné sexuální chování.

Drogy se v ČR staly vážným zdravotním i sociálním problémem ohrožujícím základní hodnoty jedince, rodiny i společnosti. Závažnou skutečností je výskyt rizikového chování u konzumentů drog. Rozhodnutí užívat drogy je ovlivňováno vlastnostmi a schopnostmi jedince a vlivem prostředí (Wasserbauer a kol., 2001, s. 47). Jako „průchozí drogy“ podle Nešpora a Csémyho označujeme drogy, které vedou k ještě nebezpečnějším návykovým látkám. K průchozím drogám se nejčastěji řadí tabák, alkohol, drogy z konopí (marihuana a hašiš), těkavé látky, tlumivé léky a tzv. „taneční drogy“ (zejména MDMA, slangově „extáze“). Průchozí drogy jsou samy o sobě nebezpečné, a to zejména pro děti a dospívající. Navíc mohou přidat do života dospívajícího rizikové faktory i ve vztahu k jiným látkám, což se může, a nemusí projevit (obr. 1). Při vzájemném působení rizikových a ochranných faktorů přicházejí v úvahu následující možnosti: 1. Rizikové faktory výrazně převažují. K vzniku závislosti na „tvrdých drogách“ by došlo i bez setkání s průchozí drogou (i když možná později). 2. Ochranné faktory výrazně převažují. K vzniku závislosti na „tvrdých drogách“ nedojde, průchozí drogy mohou ale dítě poškodit samy o sobě. 3. Ochranné a rizikové faktory jsou přibližně v rovnováze. Průchozí drogy přidají rizikové faktory (nebezpečná společnost, nevhodné způsoby trávení volného času,

zkušenost s předchozím, únik nepříjemným duševním stavům, to, že se po užití průchozí drogy zdánlivě nic hrozného nestalo atd.). V tomto případě se tedy průchozí droga podílí na přechodu k tzv. „tvrdým drogám“ (3).

Koncepce protidrogové politiky vlády ČR klade důraz na vyvážený poměr represivních a preventivních opatření. Represe přitom převažuje při snižování nabídky drog a potlačuje nezákonnou výrobu psychoaktivních látek a obchod s nimi, zatímco při snižování poptávky po drogách má přednost prevence. Rizika a z nich vyplývající případná poškození lze omezit dostatečnými znalostmi a schopnostmi je předvídat. Vedle osobních vlastností mohou vnímavost k užívání návykových látek snížit také faktory prostředí, včetně rodiny a společnosti. Pevné rodinné vazby podporované společenskými pravidly, příkladné chování příbuzných, pedagogů či přátel chrání před jejich zneužíváním. Posilování a rozvíjení pozitivního obrazu sebe sama pomáhá v přijímání kladných životních rozhodnutí, včetně těch, které se týkají užívání drog. Zdravé sebehodnocení zlepšuje schopnost odpovědného jednání a napomáhá dalšímu osobnímu rozvoji (4).

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A JEJICH PREVENCE

Sociálně patologické jevy

Dětská populace patří k nejvíce ohrožené sociálně patologickými jevy, které můžeme detailněji členit:

1. Negativní společenské jevy. Jde o fenomény charakteristické pro moderní společnost. Společnosti jsou víceméně tolerovány: nezaměstnanost, fluktuace, bída, nemocnost, úrazovost, populační nerovnováha, rozvodovost a další;
2. Asociální společenské jevy. Sem lze zařadit problémy jako výtržnictví, vandalismus, šikana, aktivity sprejerů, sekty, extremistická hnutí a skupiny, projevy xenofobie a rasismu apod.
3. Sociálně patologické jevy (v užším slova smyslu). Do této kategorie spadá čtveřice oblastí s nejvyšší mírou společenské nebezpečnosti a závažnosti: kriminalita, závislosti, prostitute a sebevraždy (7).

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patolo-

gických jevů u dětí a mládeže zařazuje mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže širokou škálu výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně zneužívání návykových látek. Patří sem prevence drogových závislostí, alkoholismu a kouření, kriminality a delikvence, virtuálních drog (počítače, televize a video), patologického hráčství (gambling), záškoláctví, šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování, xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu (8).

Důležitá je proto výchova ke zdravému způsobu života, zejména ve školách a školských zařízeních, nejčastěji formou primární prevence, která zasahuje jedince před rozvinutím různých specifických poruch.

METODY VÝCHOVY KE ZDRAVÍ

Výchova ke zdraví zahrnuje činnosti, jejichž cílem je poskytnout lidem přístupným způsobem dostatek informací o možnostech a způsobech, jak předcházet nemocem, zlepšit znalosti, motivovat, ovlivnit postoje a přivést lidi k aktivnímu zájmu o vlastní zdraví a konečně ke změně chování vedoucí k posílení zdraví. Můžeme rozumět faktorům, které ovlivňují zdraví negativně i pozitivně, a naučit se své zdraví chránit, upevňovat a rozvíjet. Výchova ke zdraví je obor, který využívá poznatků z řady vědních oborů – např. lékařských, sociálních, pedagogických a psychologických. Je nedílnou součástí péče o zdraví, na kterou má nárok každý občan a je garantována státem.

Výchova ke zdraví může být jen tehdy efektivní, jestliže splňuje řadu nezbytných náležitostí a zásad. Jde o činnost soustavnou, systematickou, komplexní a důkladně promyšlenou, cílenou vzhledem k věku, vzdělání a konkrétním problémům jedince v oblasti zdravotní, psychické, sociální a společenské. Je aktualizována nejnovějšími poznatky z oblasti vědy a výzkumu, respektuje životní prostředí jedince a je založena na osobní zainteresovanosti jedince – tzn. pochopení osobní odpovědnosti za vlastní zdraví.

Pro realizaci správného životního stylu je nezbytné, aby každý člověk byl dostatečně informován a motivován, aby chtěl své zdraví šetřit, upevňovat a zároveň eliminovat škodlivé faktory, aby přesně věděl, co je zdraví pro-

spěšné a co mu škodí, aby měl vytvořené podmínky k realizaci zdravého způsobu života.

Výchova ke zdraví je cílena na: 1. jednotlivce – zdravé, nemocné nebo ohrožené na zdraví; 2. na skupiny obyvatelstva – s ohledem na věkové skupiny (např. děti, mládež, staří lidé), skupiny pacientů s určitou diagnózou, speciální problematiku žen, lidi pracující či žijící v určitém rizikovém prostředí; 3. na komunitu – problematika jednotlivých typů škol, pracovníci v oblasti společného stravování, rady pro představitele měst; 4. na celou populaci – využitím celostátních, regionálních a místních veřejných sdělovacích prostředků.

Metody výchovy ke zdraví jsou zaměřeny podle specifických cílů na: 1. upoutání pozornosti k danému problému – velkoplošná reklama, plakáty, televizní spoty, upomínkové předměty; 2. sdělení základních informací a rad – letáky, pohlednice, kalendáře, brožury, články v novinách a časopisech, televizní a rozhlasové pořady, ústní informace zdravotnickým pracovníkem; 3. sdělení obsažnějších informací – televizní a rozhlasové pořady, obsažnější monotematické brožury, knihy, přednášky a besedy, zprávy do počítačových sítí; 4. motivaci ke změně chování – soubory doporučení a postupů, receptáře, výstavy, počítačové programy (4).

Sociální marketing

Jedná se o velmi efektivní metodu v prosazování různých iniciativ v oblasti péče o zdraví. Vznikl již ve 30. letech 20. století, ale plně se rozvinul až v 70. letech v USA z marketingu výrobků a služeb. Sociální marketing lze charakterizovat jako souhrn metod a prostředků, které umožňují cíleně působit na vybrané skupiny obyvatel se záměrem propagovat, ovlivňovat a měnit postoje občanů k sociálním hodnotám, zejména ke správnému způsobu chování ke svému zdraví. K propagaci využívá celou škálu prostředků, o kterých jsme se už zmínili (4).

Peer výchova

Základním principem peer výchovy je aktivní zapojení předem připravených vrstevníků. „Peer“ znamená v angličtině nejen vrstevníka, ale člověka ze stejné sociální skupiny nebo profese. Je to v podstatě někdo, s nímž se mů-

že cílová populace ztotožnit. Významnou roli zde hraje nejen věk, ale blízké či podobné sociální zázemí či zaměstnání. Z těchto důvodů jsou peer programy v hojně míře realizovány v řadě zemí. Přenos dovedností a postojů získaných v programu je pro vyškolené peery do běžného života poměrně snadný. Jde o to, že cílová populace se dostává do podobných situací a může se porovnat s nabízenými modely jednání (4).

Role rodiny v prevenci sociálně patologických jevů

Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů vnějšího prostředí ovlivňujících rizikové chování dětí, hraje nesporně prvořadou roli ve formování životního stylu dítěte, proto i primární prevence by měla začínat právě v rodině. Rodiče mají za úkol informovat své děti a být schopni včas rozpoznat a podchytit vznikající problém a umět vyhledat odbornou pomoc. Děti se naučí více z toho, co rodiče dělají, než z toho, co říkají. Proto by se rodiče měli chovat tak, jak si přejí, aby se k nim chovaly jejich děti. Neměli by se bát hovořit se svými dětmi o návykových látkách a dalších formách rizikového chování, děti často ví víc, než si myslíme. Rodiče by se měli snažit o to, aby dítě mělo kvalitně vyplněný volný čas.

Pokud rodiče piji nebo pokud berou drogy, může se velmi snadno stát, že si prostě nevšimnou, co jejich dítě potřebuje. Pod vlivem alkoholu a drog uvažují rodiče jinak než obvykle. Někdy zapomínají. Nejsou pro své děti „emocionálně dostupní“. Emocionální dostupnost je stav, kdy věnujeme svou plnou pozornost druhému člověku. Přerušíme svou stávající činnost a jsme k dispozici druhému. Když mluví, posloucháme. Odpovídáme s láskou a zájmem. Vnímáme a odpovídáme na jeho pocity. Doopravdy ho zajímáme. Prostřednictvím našich reakcí druhý člověk pozná, zda jsme fyzicky, duševně, emocionálně dostupní. Jsme-li svým dětem emocionálně dostupní, prospívají. Děti s takovými rodiči rostou a dospívají ve zdravé a fungující lodi. Rodiče, kteří piji nebo berou drogy, emocionálně dostupní být nemohou (1).

Význam primární prevence

Sociálně patologické jevy by neměly být spo-

lečensky akceptovanou formou chování mladých lidí. Preventivní programy by měly vést k tomu, aby si děti a mladí lidé uvědomovali to, že rizikové chování s sebou přináší velká rizika zdravotní a sociální a že rizikové chování není společensky vnímáno jako „normální“. Kromě informací o následcích a nebezpečnosti sociálně nežádoucích jevů je třeba prostřednictvím preventivních programů nabízet i alternativu ve formě zdravého životního stylu (dostupné z: <http://www.drogy-info.cz>). Ve školním prostředí je nutné kromě programů všeobecné prevence využívat specifických programů prevence selektivní. Ta počítá s výskytem velmi rizikových žáků, kdy pedagog musí zohlednit tuto skutečnost a ve svém působení společně se školním metodikem prevence využívat její specifické formy a metody. Efekt primární prevence závisí na tom, jakým způsobem a kým je prováděna. Je velice důležité, aby tuto aktivitu vykonávali erudovaní pracovníci, kteří jsou odborně vzděláváni v rámci postgraduálního vzdělávání, které zajišťují různé organizace či školská zařízení orientující se na výuku a vzdělávání v dané oblasti (2).

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Vzdělávacích programů, které se zaměřují na oblast sociálně patologických jevů je mnoho. Důraz je kladen na oblast prevence drogových závislostí, alkoholismu a kouření.

Radou vlády protidrogové politiky ČR je doporučováno několik zařízení, která se této problematice věnují:

1. Prev-Centrum, o. s.

Občanské sdružení Prev-Centrum, o.s., vzniklo v roce 1997 v Praze a zabývá se prevencí, terapií a psycho-sociální pomocí pro děti, mládež a rodiny. Základním posláním sdružení je realizace primární a sekundární prevence a poskytování psycho-sociální pomoci osobám ohroženým závislostmi a dalšími společensky nežádoucími jevy. Za tímto účelem sdružení realizuje programy všeobecné, selektivní a indikované primární prevence užívání návykových látek a dalších společensky nežádoucích jevů, vzdělávací aktivity, provozuje informační, poradenskou a terapeutickou činnost,

realizuje programy nespecifické prevence na principech komunitního přístupu. V současné době provozuje sdružení tři samostatné programy: Centrum primární prevence, Centrum poradenství pro mládež a rodiny a Centrum komunitních aktivit.

Vzdělávací program Centra primární prevence, Prevc-Centrum, o.s. je zaměřen na oblast primární prevence užívání návykových látek a jiných sociálně nežádoucích jevů. Je určen pracovníkům primární prevence, kteří v této oblasti již aktivně působí nebo se na svou praxi připravují. Cílem vzdělávacího programu je rozvíjet a posilovat kompetentnost jednotlivých škol a dalších subjektů v oblasti přípravy a realizace vlastního efektivního programu primární prevence. Kurzy jsou přizpůsobeny potřebám konkrétních skupin profesionálů s ohledem na specifika práce s různými cílovými skupinami. Vzdělávací program má osvědčení MŠMT o způsobilosti vzdělávacího zařízení čj. 19 112/2004-25-111 pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Prevc-Centrum nabízí: kurz primární prevence sociálně nežádoucích jevů pro pedagogy 1. stupně ZŠ; kurz primární prevence užívání návykových látek a sociálně nežádoucích jevů pro školní metodiky prevence, určený školním metodikům prevence základních a středních škol; kurz pro realizátory programů primární prevence užívání návykových látek a souvisejících sociálně nežádoucích jevů, určený profesionálům zabývajícím se realizací programů primární prevence užívání návykových látek a ostatních sociálně nežádoucích jevů, osobám, jež v rámci své profese plánují tyto programy realizovat, školním metodikům primární prevence na ZŠ a SŠ a protidrogovým koordinátorům; kurz problematiky šikany na základních a středních školách, určený pedagogům základních a středních škol, školním psychologům a etopedům, kteří se zajímají nejen o řešení šikanování, ale také o vztahy mezi žáky (9).

2. Občanské sdružení Institut Filia

Občanské sdružení Institut pracuje od roku 1996. Institut Filia je zaměřen především na odbornou, metodickou a informační pomoc pracovníkům a institucím v oblasti drogové prevence a vzdělávání. Výraznou část činnosti

tvoří přímá preventivní práce s dětmi a mládeží. Nepodporuje jednostranné extrémní postoje při řešení drogové problematiky, jeho snahou je umožnit co největšímu okruhu zájemců přístup k širokému spektru informací, aby si každý mohl zformovat svůj vlastní názor. Spolupracuje se státní správou, samosprávou, nestátními a neziskovými organizacemi i se soukromým sektorem za předpokladu, že podporují otevřený přístup k informacím v oblasti drogové problematiky. Je členem Asociace nestátních organizací a její sekce pro primární prevenci. Institut Filia jako držitel osvědčení MŠMT o způsobilosti vzdělávacího zařízení v oblasti drogové prevence nabízí vzdělávací programy zaměřené na prevenci drogových závislostí.

Orientace v problematice drogových závislostí je jednodenním kurzem pro ty, kteří se nebudou prevencí hlouběji zabývat, ale potřebují se pouze orientovat v problematice.

Základní kurz a trénink v drogové prevenci je třídním kurzem pro pedagogy ZŠ, SŠ a SOU, jehož cílem je položit základy schopností učitelů provádět preventivní práci se svými žáky.

Specializovaný trénink drogové prevence je dvoudenním tréninkem pro absolventy základního kurzu s cílem prohloubit schopnosti učitelů provádět primární drogovou prevenci.

Trénink drogové prevence pro učitelky v MŠ je dvoudenním kurzem a tréninkem, jehož cílem je naučit pedagogy provádět drogovou prevenci s dětmi této věkové kategorie.

Trénink drogové prevence pro učitele 1. stupně ZŠ je dvoudenním kurzem, jehož cílem je naučit pedagogy provádět prevenci s žáky prvního stupně (10).

3. Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti (dále jen PCDZ)

Poradenské centrum se specializuje zejména na problematiku experimentování s návykovými látkami a jejich zneužívání a na problémy mezilidských vztahů u dětí a mládeže. Klienty jsou i rodiče, pedagogové a široká veřejnost.

PCDZ nabízí kurz Metodika vedení vrstevnických programů na školách. Záměrem programu Metodika vedení vrstevnických programů na školách je nabídnout pedagogům ucelený soubor znalostí a dovedností, jak realizovat

vrstevnický program na své škole, a tak rozšiřovat řady proškolených dobrovolníků a zkvalitňovat prevenci sociálně nežádoucích jevů ve školním prostředí. Program je určen školním metodikům prevence, výchovným poradcům a pedagogům SŠ a SOU, školním psychologům a vychovatelům DM.

Dalším nabízeným kurzem je Metodika osobního rozvoje (akreditováno u MŠMT). Cílem programu je metodicky vybavit pedagogické pracovníky MŠ, ZŠ, SŠ a SOU (nejen školní metodiky prevence sociálně patologických jevů) znalostmi a dovednostmi pro upevnění zdravého životního stylu a prevence možných nežádoucích patologických jevů u dětí a mládeže. Tento program umožňuje pedagogům využívat získané metodické dovednosti z programu v přímé práci s žáky a studenty dle věkových zvláštností a současně podporuje a zkvalitňuje vzájemný kontakt s širší rodičovskou veřejností. Program obsahuje následující bloky: komunikace, tolerance, potřeby, hodnoty, životní styl, já – sebepoznání, interaktivní metody v realizaci prevence. Po absolvování programu obdrží účastníci osvědčení za účast v akreditovaném programu.

Cílem programu Problematika šikánování v ZŠ je podrobně seznámit učitele ZŠ a vychovatelky školních družin s jevem šikánování, vyšetřováním a řešením případů šikánování a prevencí, s mapováním vztahů ve třídě a s možnostmi preventivní práce se třídou. Výuka probíhá formou práce ve skupině s důrazem na vzájemnou komunikaci a předávání zkušeností účastníků (11).

4. Primární prevence Skálova Institutu

Primární prevence Skálova Institutu v Praze pořádá 3letý Sebezkušenostní výcvik ve speciálních výchovných technikách. Absolventi výcviku budou schopni používat při své práci nové poznatky týkající se vzdělávacího a výchovného působení v oblastech, které zatím nejsou pokryty standardními vyučovacími předměty, žáci je však pro zkvalitnění svého života naléhavě potřebují. Absolventi budou efektivněji působit ve své profesi i v pedagogickém týmu. Větší spokojenost s jejich fungováním podpoří setrvání v zaměstnání s menším výskytem syndromů burnout.

Dalším pořádaným kurzem je Primární

prevence drogových a jiných závislostí. Cílem odborných seminářů vzdělávacího kurzu pro realizátory primární prevence je seznámit účastníky s teorií zneužívání návykových látek, vybavit je praktickými dovednostmi a naučit je používat pro svou práci v primární prevenci zneužívání návykových látek efektivní metody práce.

ZÁVĚR

Prevalence rizikového chování u dětí je ovlivňována osobnostní charakteristikou jedince a vlivem prostředí. Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů vnějšího prostředí ovlivňujících rizikové chování dětí a je významným ochranným faktorem v prevenci sociálně patologických jevů. Vzhledem k tomu, že dětská populace patří k nejvíce ohrožené sociálně patologickými jevy, měla by být většina preventivních programů cílena právě na tuto populační skupinu. Důležitá je proto výchova ke zdravému způsobu života, zejména ve školách a školských zařízeních, nejčastěji formou primární prevence, která zasahuje jedince před rozvinutím různých specifických poruch. Kvalitně vykonávaná primární prevence je závislá na tom, jakým způsobem a kým je prováděna. Je velice důležité, aby tuto aktivitu vykonávali erudovaní pracovníci.

LITERATURA

1. Černý, M.: Drogy, alkohol a rodičovství, 1. vyd., Zdravotní ústav, Brno 2005.
2. Kalina et al.: Drogy a drogové závislosti II. 1. vyd., Úřad vlády ČR, Praha, 2003. s. 343.
3. Nešpor, K., Csémy, L.: Průchozí drogy. Co by měli vědět rodiče a další dospělí, kteří se starají o děti a dospívající, 1. vyd., Fortuna, Praha, s. 28.
4. Wasserbauer, S. et al.: Výchova ke zdraví, 3. vyd., SZÚ, Praha, 2001. s. 47.
5. Neziskové organizace. [online], [cit. 2006-09-09]. Dostupné z: <http://www.neziskovky.info/modules.php?name=News&file=article&sid=29>.
6. Zákon o sociálních službách. [online], [cit. 2006-09-09]. Dostupné z: http://www.rarosp.cz/docs/rarosp_kotoucova.pdf.
7. Sociálně patologické jevy. [online], [cit. 2006-09-09]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/ZaSkolu/ProblemoveJevy/SocialnePatologickeJevyAJejichPrevenceObecne/12342.aspx>.
8. Prevence sociálně patologických jevů. [online], [cit. 2006-09-10]. Dostupné z: <http://www.sweb.cz/ppp.chomutov/prevence/prevence.html>.
9. Prevcentrum. [online], [cit. 2006-09-10]. Dostupné z: <http://www.prevcentrum.cz/browseresult.php?href=nabidka-programu-sluzeb-prevence-vzdelani>.
10. Filia. [online], [cit. 2006-09-10]. Dostupné z: <http://web.telecom.cz/filia/nabidka.html>.
11. Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti. [online] [cit. 2006-09-11]. Dostupné z: <http://www.poradenskecentrum.cz/o-nas.html>. Drogy. [online], [cit. 2006-09-11]. Dostupné z: <http://www.drogy-info.cz>.

Obr. 1: Rizikové a ochranné faktory

Kastnerová Markéta et al.
marketa.kastnerova@khscb.cz